

RODZINA NATURALNYM ŚRODOWISKIEM WYCHOWAWCZYM DZIECKA

Mgr Joanna Kata - UMCS Lublin

Absolwentka Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno- Ekonomicznej w Jarosławiu, kierunku Pedagogika o specjalności opiekuńczo-wychowawczej z integracją społeczną i kulturową. Doktorantka w Wydziale Pedagogiki i Psychologii UMCS w Lublinie. Zainteresowania naukowe koncentruje wokół różnych aspektów wychowania dziecka w rodzinie, teorii wychowania, zagrożeń medialnych współczesnej młodzieży, agresji płynącej z cyberprzestrzeni i środków masowego przekazu.

.....
.....

„Pośród tych wielu dróg rodzina jest drogą pierwszą i z wielu względów najważniejszą. Jest drogą powszechną, pozostając za każdym razem drogą szczególną, jedyną i niepowtarzalną, tak jak niepowtarzalny jest każdy człowiek. Rodzina jest tą drogą, od której nie może on się odłączyć: Wszak normalnie każdy z nas w rodzinie przychodzi na świat, można więc powiedzieć, że rodzinie zawdzięcza się fakt bycia człowiekiem. A jeśli w tym przyjsciu na świat oraz w wchodzeniu w świat człowiekowi brakuje rodziny, to jest to zawsze wyłom i brak nad wyraz niepokojący i bolesny, który potem ciąży nad całym życiem...”

(Jan Paweł II „List do rodzin”)

Wprowadzenie

Wychowanie dorastających dzieci jest bardzo trudne, a osiągnięcie w tym zakresie pomyślnych rezultatów uważa się za duży sukces. Dążąc do wychowania dziecka na zdrowego fizycznie oraz psychicznie, rodzice stosują różnorodne metody i środki wychowawcze, uwzględniając prawidłowości rozwojowe dziecka. Znaczna część pedagogicznych wysiłków rodziców posiada charakter niezamierzony, intuicyjny. Rodzice wskazują na trudności, jakie sprawiają ich dotychczas łatwe do wychowania dzieci, te z kolei niejednokrotnie narzekają, że trudno jest im porozumieć się z rodzicami.

Rodzina środowiskiem wychowawczym dziecka

Najbardziej powszechnym środowiskiem wychowawczym dziecka jest zawsze rodzina. Wywiera ona istotny oraz znaczący wpływ na zachowania poszczególnych jednostek również na stosunek do innych osób, do świata wartości i wzorów postępowania. Środowisko rodzinne jako pierwsze w sposób intensywny oddziałuje na dziecko, przetwarzając jego cechy pierwotne i biopsychiczne w cechy nabyte, które wpływają na postawę dziecka¹. Rodzina jest pierwszym i najważniejszym środowiskiem wychowawczym. Oddziałuje na dziecko najdłużej i najsilniej. W rodzinie dziecko uczy się nawiązywania kontaktów społecznych, najpierw z matką a następnie z pozostałymi osobami w rodzinie. W rodzinie w naturalny sposób dziecko nauczy się życzliwości i miłości, kształtowania postaw, jak również zjawisk i faktów otaczającego go świata. Dziecko zawsze naśladuje zachowania osób, z którymi przebywa jest emocjonalnie. Rodzina jest środowiskiem, w którym pojawiają się możliwości rozwoju człowieka. Dziecko

¹ A. Smarzyński, *Rodzina współczesna jako środowisko wychowawcze*, Wrocław 1978, s. 10.

stara się zrozumieć co jest pożyteczne, a co jest szkodliwe, co będzie godne pochwały a co nagany. W rodzinie także kształtuje się osobowość ludzi, zachodzą w niej procesy, zmierzające do samodzielnego pełnienia w przyszłości obowiązków rodzicielskich. Osobowość dziecka będzie kształtowana pod wpływem konkretnych sytuacji dnia codziennego oraz warunków życia, które stwarzają rodzice i społeczeństwo, w którym dziecko jest wychowywane².

Rozwój społeczny dziecka to stopniowe poznawanie świata jakie je otacza, gromadzenie własnych i osobistych doświadczeń. Dziecko pozbawione więzi emocjonalnej, rodzinnej nie ukształtuje w swej osobowości prospołecznego nastawienia do ludzi, będzie prezentowało postawę obojętności do innych, a nawet zachowania agresywne. Rodzina kształtuje osobowość dziecka w największym stopniu³. Dziecko w rodzinie zdobywa pewność siebie i równowagę uczuciową. W rodzinie dokonuje się wprowadzanie dziecka w krąg kontaktów społecznych⁴.

„Rodzina składa się z osób będących w różnych okresach rozwoju indywidualnego. Implikuje to specyfikę interakcji i stosunków wzajemnych między członkami, pewną komplementarność pełnionych przez nich ról oraz [...] wzajemne oddziaływanie na rozwój indywidualny jednostek tworzących wspólnotę rodzinną”⁵.

Stanowi źródło wzorów zachowań w różnych sytuacjach dziecka. Wpływa na dalsze losy dziecka, wyznaczając jego miejsce w grupie rówieśniczej. W rodzinie, która jest ukształtowana w prawidłowy sposób pojawiają się walory wychowawcze nie do zastąpienia przez inne środowiska⁶. Zdaniem J. Szczepańskiego rodzina zapewnia jednostce zaspokajanie potrzeb emocjonalnych, stanowi poczucie bezpieczeństwa oraz daje możliwość odzyskania równowagi⁷. Na aspekt wychowawczy szczególnie uwagę zwraca J. Izdebska uznając, że rodzina jest dla dziecka środowiskiem w którym odbywają się procesy wychowania naturalnego, w odróżnieniu od środowisk charakteryzujących się instytucjonalnymi oddziaływaniami szkoły. Dziecko uczestnicząc w codziennych sytuacjach życia rodzinnego, w bezpośrednich interakcjach między członkami rodziny, nabiera elementarną wiedzę dotyczącą świata, poznaje sposoby zaspokajania swoich potrzeb oraz rozwijania własnych zainteresowań. Środowisko wychowawcze rodziny tworzy kultura stosunków międzyludzkich w rodzinie oraz potrzeba wzajemnego komunikowania się⁸. Przez system wychowania w rodzinie należy rozumieć, zgodną z podstawowymi celami oraz zadaniami wychowawczymi, uporządkowaną spójną strukturę całokształtu działań pedagogicznych rodziców. Z definicji wynika także, że przy organizowaniu procesu wychowawczego w rodzinie konieczne jest uwzględnienie jej celów i zadań, które warunkują osiągnięcie właściwych rezultatów⁹. Rodzina stanowi również naturalne środowisko wychowawcze, ponieważ działania dokonują się w normalnych warunkach życiowych. W innych instytucjach wychowanie jest bardzo odległe od życia, nawet wtedy gdy pragnie się do niego zbliżyć, czyni się to z dystansu, jaki stwarza specjalnie zaaranżowana sytuacja wychowawcza¹⁰.

Postawy rodzicielskie wobec dziecka

Rodzice, przyjmując określone postawy, oddziałują na dzieci w procesie wychowania i kształtowania ich osobowości. Postawy rodzicielskie są definiowane jako tendencje i specy-

² Z. Tyszka, *Rodzina we współczesnym świecie*, Wyd. Naukowe Uniwersytetu A. Mickiewicza, Poznań 2002, s. 50.

³ Tamże, s. 53.

⁴ Tamże, s. 55.

⁵ M. Tyszkowa, *Rodzina a rozwój jednostki*, Poznań 1990, op. cit. s. 23.

⁶ Tamże, s. 25.

⁷ J. Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1972, s. 306.

⁸ J. Izdebska, *Dziecko w rodzinie u progu XXI wieku. Niepokoje i nadzieje*, Białystok 2000, s. 254.

⁹ H. Izdebska, *Szczęście dziecka*, Warszawa 1988, s. 57.

¹⁰ R. Wroczyński, *Wprowadzenie do pedagogiki społecznej*, Warszawa 1966, s. 50.

ficzne zachowania w odniesieniu do dziecka. Jak stwierdza M. Ziemska, postawa jest „nabytą strukturą poznawczo- dążeniową ukierunkowaną na zachowanie się rodziców względem dzieci”¹¹, każda z podstaw składa się z trzech ingredientów: uczuciowego, myślowego i działania. Element myślowy jest wyrażany w formie pogładowej, np. rozsądny chłopiec, uprzejma dziewczynka. Kolejnym komponent to działanie, realizujący się w czynnościach względem dziecka- przytulanie, głaskanie. Aspekt uczuciowy sumuje wszystkie czynniki, ale istotne jest, aby słowa były zawsze spójne z gestami. Postawy są bardzo ważnym czynnikiem wychowania¹².

Uznanie praw dziecka jest czynnikiem, który rodzice powinni akceptować oraz szanować. Prawa zostały określone w Konwencji o Prawach Dziecka. Przestrzeganie ich jest bardzo ważne, ponieważ dziecko jak każdy inny obywatel jest pełnoprawnym człowiekiem, który posiada swoje potrzeby, oczekiwania oraz pragnienia. Wśród praw, które się pojawiają w Konwencji warto wymienić:

- prawa i wolności osobiste, w gronie ich: prawo do życia i rozwoju, prawo do tożsamości (nazwiska, imienia, obywatelstwa, wiedzy o własnym pochodzeniu), prawo do godności i poszanowania, nietykalności osobistej, prawo do wyrażania własnych poglądów i występowania w sprawach, które dotyczą dziecka w postępowaniu administracyjnym i sądowym, prawo do wychowania w rodzinie i kontaktów z rodzicami w przypadku odseparowania z nimi, prawo do wolności od przemocy fizycznej i psychicznej
- prawa socjalne, z szczególnym rozpatrywaniem prawa do stosownego standardu życia: prawa do ochrony zdrowia, prawa do zabezpieczenia socjalnego, prawo do wypoczynku i czasu wolnego
- prawa kulturalne z prawem do: nauki, korzystania z dóbr kultury, informacji
- prawa polityczne, w których zawarte są prawa mówiące o możliwości uczestniczenia w stowarzyszeniach i zgromadzeniach w celach pokojowych¹³.

Janet G. Woititz przedstawia zdrowe i niezdrowe wzory opieki rodzicielskiej:

- w zdrowej rodzinie komunikaty są jasne i zrozumiałe
- w niezdrowej rodzinie występują podwójne komunikaty wprowadzające zamieszanie i wymagające domyślania się
- w zdrowej rodzinie dziecko zawsze jest kochane, nawet jeśli jego zachowanie jest nie do przyjęcia
- w niezdrowej rodzinie dziecko jest zawstydzone
- w zdrowej rodzinie granice prywatności są szanowane
- w niezdrowej rodzinie granice prywatności są zamazane i często ulegają zniszczeniu
- w zdrowej rodzinie każde uczucie ma prawo zaistnieć
- w niezdrowej rodzinie uczucia bywają przedmiotem agresji i dlatego są tłumione
- w zdrowej rodzinie rodzice są nauczycielami i przewodnikami
- w niezdrowej rodzinie dzieci same się wychowują najlepiej jak potrafią
- w zdrowej rodzinie obowiązują rozsądne ograniczenia i zależności
- w niezdrowej rodzinie panuje chaos lub skrajna surowość
- w zdrowej rodzinie wymagania stawiane dzieciom dostosowane są do ich wieku i osiągniętego stopnia rozwoju
- w niezdrowej rodzinie wymaga się od dziecka demonstrowania dojrzałości
- w zdrowej rodzinie stale i automatycznie daje się dzieciom odczuć, że są cennie
- w niezdrowej rodzinie daje się dzieciom odczuć, że są nic niewarte i nie zasługują na miłość

¹¹ M. Ziemska, *Postawy rodzicielskie*, Warszawa 1973, s. 33.

¹² Tamże, s. 35.

¹³ Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 20 listopada 1989 r.

- w zdrowej rodzinie życie jest zorganizowane, istnieje planowanie i zdolność do przeciwstawienia się kryzysom
- w niezdrowej rodzinie przechodzi się od jednego kryzysu do drugiego, a kiedy kryzysu nie ma członkowie rodziny sami go tworzą¹⁴.

Leo Kanner przedstawił następujące postawy rodziców odnoszące się do dzieci: akceptację i uczucie, jawne otrącenie, perfekcjonizm oraz nadmierne chronienie. Akceptacja i uczucie są okazywane przez czułość i serdeczność. Według rodziców dzięki dziecku dom staje się ciekawszy i weselszy. Takie podejście wpływa na naturalny rozwój dziecka zarówno osobowościowy, emocjonalny czy intelektualny. Jawne otrącenie jest postawą przeciwną, rodzice dosłownie nienawidzą dziecka i czują się udręczeni, będąc rodzicami. Z takim podejściem dziecko jest zaniebawiane, zaś kontakt z nim jest nieznaczny, któremu towarzyszy złośliwość i brak szacunku. Rodzice za drobne nieposłuszeństwo stosują kary. Dzieci wychowujące się w takich rodzinach rozwijają w sobie postawę agresywną. Dodatkowo dzieci są zahamowane oraz niezdolne do okazywania uczuć wyższych. Perfekcjonizm jest charakteryzowany z postawą roszczeniową wobec dziecka. Rodzice nie chcą dziecka takim jakim jest, pragną żeby było najlepsze. W związku z tym obwiniają się często za niepowodzenia dziecka oraz wymuszają określone działania. Takie podejście wzbudza w dzieciach rozgoryczenie, obsesje oraz poczucie niższości. Ostatnią pozycją jest postawa nadmiernie chroniąca, typowa dla rodziców, którzy chcą robić wszystko za dziecko. Nieustannie wtrącają się, są zbyt wyrozumiali. Dziecko wychowane w takiej postawie jest pod względem emocjonalnym opóźnione i niezdolne do samodzielnego życia. Pojawia się także zależność od matki¹⁵. Natomiast A. Roe przyjęła niniejsze typy postaw; chłód, ciepło, uczuciowe skupienie się na dziecku, akceptację, nadmierne wymaganie oraz nadmierne chronienie. Są to jednak pewne zachowania rodziców względem dziecka. Pojęciami podstawowymi są tutaj chłód i ciepło. Na nich jakby nabudowane jest odpowiednio unikanie i akceptacja, które znalazły się na pograniczu uczuciowej koncentracji na dziecku. Unikanie jest związane z odrzuceniem oraz zaniebawianiem dziecka, zaś akceptacja może być przypadkowa bądź kochająca¹⁶.

Wychowanie dziecka to dla rodzica niewątpliwie ciężka praca zarówno nad nim, jak i nad sobą. Mimo wszystko nie zawsze do takiego procesu podchodzą ludzie, którzy zostają rodzicami. W takich sytuacjach pojawiają się niebezpieczne postawy powodujące u dzieci pejoratywny obraz własnej osoby. Rodzice zbyt krytyczni, patrzą na dziecko okiem sędziego oraz dezaprobuje jego osiągnięcia. Dla nich dziecko nie jest wystarczająco dobre, zaś pochwały są rzadkością, a kary stają się normalnością. Taka postawa wywołuje u dziecka poczucie niższości, mimo nieustannych starań dziecko nigdy nie będzie docenione przez rodziców. Każda aktywność kończy się dezaprobatą oraz niezadowolaniem ze strony rodziców. Rodzice, którzy są przesadnie wymagający stawiają przed dzieckiem wielkie i niemożliwe do spełnienia oczekiwania. Nie są w stanie ich konfrontować z predyspozycjami dziecka, kształtują je jedynie na podstawie swoich oczekiwań. Dziecko w takiej sytuacji stara się spełniać oczekiwania rodziców jedna w chwilach w których nie jest w stanie im sprostać, popada w konflikt z sobą, tracąc wiarę w swoje możliwości. Oprócz tego nie ma czasu na zabawę, spotkania z rówieśnikami, a całą swoją energię wkłada w wypełnianie woli swoich rodziców. Rodzice, którzy składają obietnice charakteryzują się tym, że w każdej sytuacji obiecują- jeśli coś zrobisz, to dostaniesz... Pomimo autentycznych chęci, obietnice nie są dotrzymywane. Dziecko w obliczu takich obietnic, stara się wykonywać polecenia rodziców, jednak po kilku podobnych sytuacjach traci zaufanie do rodziców oraz chęć do wykonywania ich poleceń. Rodzice nieobecni

¹⁴ J. G. Woititz, *Wymarzone dzieciństwo*, Gdańsk 1994, s. 22-24.

¹⁵ M. Ziemska, *Postawy rodzicielskie*, Warszawa 1973, s. 42.

¹⁶ Tamże, s. 44.

lub nieskuteczni to grupa, która ponad wszystko przedkłada nad wychowanie dziecka swoją pracę oraz karierę. Rodzice są nieobecni w życiu dziecka przez co nie są autorytetem, w szczególności dla dzieci młodszych. Rodzice władczy bądź obojętni pozostawiają dzieci same albo wydają tylko rozkazy, nie pozostawiając miejsca na rozmowę. Dzieci, które doświadczają takiej relacji z osobami dorosłymi niechętnie podejmują relację z innymi, boją się podejmować dyskusję na temat spraw ważnych dla jego życia. W rezultacie rodzice nadopiekuńczy chroniąc swoje dziecko wykonują wszystkie czynności za nie, nie pozostawiając miejsca na naukę oraz popełnianie błędów. Taka sytuacja doprowadza do poczucia bezradności oraz zależności. Natomiast w wieku dojrzałym człowiek czuje się zagubiony w relacjach z innymi ludźmi¹⁷.

Podstawowe funkcje rodziny

Wychowanie młodego człowieka odbywa się od pierwszych dni życia i jest połączone ze sprawowaniem szeregu funkcji. W początkowej fazie są to zadania świadczone względem dzieci, jednak z biegiem czasu dzieci zaczynają pełnić funkcje zarówno względem siebie, ale również względem rodzeństwa. Środowisko rodzinne jest zawsze pierwszym środowiskiem, w którym pojawia się wiele funkcji do spełnienia. Funkcje rodziny są również rozumiane jako „cele, do których zmierza życie oraz działalność rodziny, jakie pełni na rzecz swoich członków, zaspokajając ich potrzeby”¹⁸.

Najbardziej zdecydowany jest podział funkcji, który został zaproponowany przez F. Adamskiego, ukierunkowany na kryterium „rodziny jako grupy i instytucji”, wyróżniającej funkcje instytucjonalne i osobowe ze względu na zmienność oraz trwałość. Funkcje instytucjonalne odnoszą się do rodziny jako instytucji społecznej, do nich zaliczyć można funkcje: prokreacyjną, która jest związana z podtrzymywaniem ciągłości społeczeństwa, następnie funkcję gospodarczą związaną z zapewnieniem odpowiednich warunków materialnych, opiekuńczą, integracyjną, sprowadzającą się do kontroli społecznej wszystkich członków oraz socjalizacyjno-wychowawczą polegającą na wprowadzaniu nowych obywateli do życia w ramach społecznie akceptowalnych. W gronie funkcji osobowych, czyli świadczących względem siebie przez wszystkich członków rodziny wymienia się funkcje; małżeńską, która jest oparta na zaspokajaniu potrzeb intymnych małżonków, rodzicielską związaną z zaspokajaniem potrzeb dzieci oraz braterską, która jest uwarunkowana na zaspokajaniu potrzeb wśród rodzeństwa. F. Adamski jako pierwszorzędne wyróżnił funkcje; prokreacyjną, socjalizacyjną i miłości, zaś drugorzędne nazwał funkcje; opiekuńczą, rekreacyjną, religijną oraz integracyjną¹⁹.

W rodzinie każdy z członków pełni określone funkcje względem siebie i te, ze względu na bezpośrednie oddziaływanie wydają się bardzo istotne. Oprócz tego są kształtowane od dnia narodzin oraz rzutują na całe życie człowieka. Osoby dorosłe wobec swojego potomstwa pełnią także szereg funkcji rodzicielskich. Jedną z podstawowych funkcji, jaką pełnią rodzice względem swoich dzieci jest funkcja wychowawcza opierająca się na szeroko rozumianym wprowadzaniu dziecka w świat społeczny. Funkcja wychowawcza jest zawsze tworzona przez pewne zadania, które pojawiają się przed rodzicami. Wymienia się następujące elementy:

- emocjonalne, które są związane z zaspokajaniem potrzeb więzi oraz bliskości
- opiekuńcze związane z zaspokajaniem potrzeb dzieci, opieki nad nimi
- poznawcze, odnoszące się do przekazywania przez rodziców wiedzy, która dotyczy funkcjonowania w otaczającym go świecie
- uspołeczniające oparte na wprowadzaniu do życia społecznego oraz przekazywania wartości związanych z kulturą

¹⁷ J. G. Woititz, *Wymarzone dzieciństwo*, Gdańsk 1993, s. 27-28.

¹⁸ A. Adamski, *Rodzina* [w:] T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, Warszawa 2003, s. 309.

¹⁹ Tamże, s. 309.

- stymulujące rozwój pasji oraz zainteresowań²⁰.

Następną funkcją rodzicielską jest funkcja poznawcza, która ma istotne znaczenie dla rozwoju dziecka w początkowych etapach jego życia. Każde działania rodziców oraz najbliższego otoczenia są przez dziecko obserwowane i spełniają funkcję edukacyjną. Dzieci, które przyglądają się swoim bliskim naśladując ich, postrzegają ich zachowania jako prawidłowe oraz społecznie słuszne. Pozytywny wpływ na rozwój tej funkcji mają postawy, które są pełne życzliwości oraz wzajemnej empatii. Niesprzyjającym modelem są postawy przejawiające się w powszechnej krytyce, zaufania, arogancji oraz ciągłych konfliktów w domu rodzinnym. W gronie funkcji rodzicielskich należy wymienić funkcję wychowawczą, polegającą na zapewnieniu dzieciom codziennej opieki. Funkcja ta znajduje odzwierciedlenie w potrzebach biologicznych oraz materialnych. Potrzeby biologiczne wynikają z rozwoju naturalnego dziecka, zaś potrzeby materialne to nie tylko zapewnienie dziecku zabawek, ale także zagwarantowanie wszystkich materiałów, pozwalających na rozwijanie się intelektualnie- książek, podręczników, przyborów szkolnych. To jednocześnie troska o jego rozwój społeczny i perspektywa korzystania z dóbr kultury. Bardzo ważne zadania wynikają z pełnienia przez rodziców funkcji społecznych względem swoich dzieci. Wypełnia się ona przez ciągłe przekazywanie zasad i norm kultury. Rola wychowawcza rodziców nie może zostać zmieniona w żadnym okresie życia dziecka. Do etapu wychowawczego nie można powrócić. Wraz z dorastaniem dziecka aspekt wychowawczy rodziców zmienia się, ale nigdy nie znika z ich życia²¹.

Zakończenie

Spółczesność wspiera się na rodzinach jako grupach społecznych, domaga się od rodzin przygotowania młodego pokolenia do przyszłego samodzielnego uczestnictwa w życiu społecznym. Uspołecznienie dzieci i młodzieży jest podstawową funkcją pedagogicznego oddziaływania rodziny i głównym celem wychowania. W środowisku społecznym i rodzinnym dokonuje się socjalizacja dzieci i młodzieży oraz kształtują się więzy łączące ich z szerszą strukturą społeczną i całokształtem życia społeczeństwa. Rodzina jest pierwszą szkołą przygotowującą młode pokolenie do uczestnictwa społecznego w grupie; w niej powinna kształtować się u dzieci i młodzieży potrzeba poszanowania władzy i przywództwa oraz więź zewnętrzną, zespalać wszystkich jej członków w zwarty zespół. Poprzez rodzinę następuje także wstępny proces integracyjny młodego pokolenia ze społeczeństwem, zwłaszcza w okresie dojrzewania, kiedy zaczynają się interesować światem zjawisk społecznych. Rodzina wprowadza również młode pokolenie w kulturę danego społeczeństwa i narodu, gdyż tu subiektywizują się obiektywne wartości kultury rodzimej i ogólnej. Rodzina uczy stawiać pierwsze kroki przy kształtowaniu i tworzeniu współczesnej kultury obiektywnej przez młode pokolenie. Kształtują się pierwsze podstawy światopoglądu naukowego oraz prawidłowe sformułowania pojęcia prawdy; w rodzinie uczy się dziecko odróżniać prawdę od fałszu. W środowisku rodzinnym dziecko poznaje wartości moralne, ucząc się odróżniania dobra od zła, przyswajają sobie wartości estetyczne przez doznania estetyczne i uświadomienie sobie, czym jest piękno w dziełach sztuki, w dziełach kultury.

Streszczenie

Wychowanie rodzinne jest pojmowane różnie i interpretowane wraz z szerokim kontekstem uwarunkowań psychospołecznych. Rodzina stanowi dla człowieka, środowisko na tyle ważne oraz na tyle różne od innych środowisk, że jest warte specjalistycznego poznania naukowego. Pedagogiczny aspekt rodzinności człowieka tłumaczy potrzebę szczególnego od-

²⁰ H. Cudak, *Szkie z badań nad rodziną*, Kielce 1995, s. 27.

²¹ Tamże, s. 28.

niesienia się w pedagogice do wychowania rodzinnego. Stanowi osobliwy strumień wpływów wychowawczych, co skłania pedagogów do podejmowania ważnych kwestii refleksyjności wychowania rodzinnego, a także jego związków z wychowaniem.

Słowa kluczowe: wychowanie, dzieci, rodzice, rodzina, środowisko wychowawcze, postawy rodzicielskie, funkcje rodzicielskie

Summary

Family education is understanding differently and interpreted together with the broad context of psychosocial conditions. The family is the human environment important enough and different enough from other environments, it is worth the specialized scientific knowledge. Pedagogical aspect of family man explains the need for specific reference to the pedagogy to family education. It is a quaint stream of parental influence, prompting educators to make important issue reflexivity family education and its relationship with education.

Keywords: education, children, parents, family, educational environment, parental attitudes, parental functions

Bibliografia

- Adamski A., *Rodzina* [w:] T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, Warszawa 2003.
 Cudak H., *Szkice z badań nad rodziną*, Kielce 1995.
 Izdebska H., *Szczęście dziecka*, Warszawa 1988.
 Izdebska J., *Dziecko w rodzinie u progu XXI wieku. Niepokoje i nadzieje*, Białystok 2000.
 Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 20 listopada 1989 r.
 Smarzyński A., *Rodzina współczesna jako środowisko wychowawcze*, Wrocław 1978.
 Szczepański J., *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1972.
 Tyszka Z., *Rodzina we współczesnym świecie*, Poznań 2002.
 Tyszkowa M., *Rodzina a rozwój jednostki*, Poznań 1990.
 Woititz J. G., *Wymarzone dzieciństwo*, Gdańsk 1994.
 Wroczyński R., *Wprowadzenie do pedagogiki społecznej*, Warszawa 1966.
 Ziemska M., *Postawy rodzicielskie*, Warszawa 1973.

Pożegnanie grupy studentów Katolickiego Uniwersytetu w Rużomberku obecnych podczas Europejskich Dni Kultury Studenckiej w Stalowej Woli – maj 2016